

Кисельов А. Ф.,

*канд. мед. наук, професор кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання і спорту,
Миколаївський національний університет В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна;*

Зюїн В. О.,

*д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри здоров'я людини та фізичної реабілітації,
Чорноморський державний університет імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна;*

Руденко А. О.,

*канд. мед. наук, доцент кафедри екології біологічного факультету,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна;*

Пархоменко О. О.,

*викладач кафедри медико-біологічних основ фізичного виховання і спорту,
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна*

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСІВ ЗАХВОРЮВАНЬ ЧОРНОБИЛЬСЬКИХ КОНТИНГЕНТІВ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В ДИНАМІЦІ

Вивчено захворюваність Чорнобильських контингентів, що перебувають на обліку в лікувально-профілактичних закладах Миколаївської області за період з 1998 до 2013 рр. Проведено аналіз змін у структурі захворюваності, інвалідності та смертності.

Ключові слова: *Чорнобильська аварія; захворюваність; потерпілі контингенти.*

Постановка проблеми.

Соціальні та медичні наслідки Чорнобильської катастрофи 1986 р. залишаються на довгі роки. Не вирішена повністю проблема видалення ядерного палива з четвертого реактора енергокомплексу, залишається проблемою забруднення радіонуклідами довкілля в 30-тикілометровій зоні радіоекологічного контролю. Необхідні дослідження генетичних та інших наслідків у дітей, що народилися від батьків першої-третьої групи контингентів та розробки і втілення в життя новітніх методів обстеження і лікування потерпілих контингентів [2; 3].

Результати дослідження.

За даними Міністерства Охорони Здоров'я України, Міністерства з Надзвичайних ситуацій та захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи серед дорослих і підлітків потерпілих контингентів захворюваність у 1998 р. виросла (табл. 1).

Аналізуючи статистичні дані захворюваності серед потерпілих контингентів і непотерпілих слід відмітити, що після аварії на Чорнобильській АЕС стан здоров'я потерпілих контингентів погіршився за рахунок зростання чисельності захворювань в тринадцяти нозологічних класах Міжнародної класифікації хвороб і особливо захворювань ендокринної системи з ураженням щитовидної залози, хвороб крові, особливо за рахунок залізодефіцитних анемії. Поширеність захворювань у цілому по Україні зросла в 3,4 рази [5].

Захворюваність дітей і підлітків, потерпілих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, у 1996 р. перевищила захворюваність населення, що не потерпіло внаслідок аварії, на 7,2 %.

Серед дітей потерпілих контингентів до 1993 р. показник захворюваності не перевищував показники захворюваності не постраждалих. З 1993 р. захворюваність дітей потерпілих контингентів виросла в 2–3 рази за рахунок хвороб ендокринної системи, хвороб крові та кровотворних органів, хвороб системи кровообігу, хвороб органів дихання і травлення; в інших класах номенклатури класифікації хвороб захворюваність виросла від 7 % до 30 %.

Первинна захворюваність дорослих та підлітків, потерпілих внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, у 1998 р. перевищувала захворюваність населення, що не потерпіло, на 7,2 %. Серед хворих первинного обліку в поширеності захворювань в Україні мала перевагу перша група потерпілих – ліквідатори, на другому місці була друга група потерпілих – евакуйовані, і на третьому місці – контингенти, що проживали на території радіоекологічного контролю. Протягом багатьох років після аварії первинна захворюваність серед потерпілих характеризувалась перевагою захворювань органів дихання, нервової системи і органів чуття, хвороб системи кровообігу, захворювань вегетативної системи, органів травлення, хвороб кістково-м'язової системи.

Різні кліматичні зони, різні рівні розвитку сільськогосподарського виробництва зумовили ступінь поширеності захворювань потерпілих, які прибули в той чи інший регіон України. Найгірші показники в стані здоров'я мали Харківська, Донецька області, на півдні – Одеська область, на півночі – Київська, на заході – Волинська та Хмельницька області [5].

Захворюваність контингентів в Україні у 1987 р.

№	Найменування нозологічних форм хвороб	Захворюваність на 10000		Відсоток перевищення
		потерпілих	непотерпілих	
1.	Туберкульоз	7,5	6,6	13,0 %
2.	Злоякісні пухлини щитовидної залози	0,9	0,5	80,0 %
3.	Хвороби ендокринної системи	75,6	52,8	43,2 %
4.	Гіперплазія щитовидної залози	83,9	36,3	в 2,3 рази
5.	Хвороби крові	39,7	18,2	в 2,2 рази
6.	Залізодефіцитні анемії	28,7	14,6	в 2,0 рази
7.	Психічні розлади	61,3	49,2	24,6 %
8.	Вегетосудинна дистонія	101,8	52,4	94,3 %
9.	Хвороби системи кровообігу	494,3	395,1	24,9 %
10.	Хвороби органів дихання	1998,5	1748,1	14,3 %
11.	Хвороби органів травлення	339,8	228,9	48,4 %
12.	Хвороби кістково-м'язової системи	352,7	339,8	3,8 %
13.	Симтоми, ознаки, неточно визначені стани	22,7	15,6	45,5 %

У Миколаївську область за даними Міністерства охорони здоров'я та Міністерства надзвичайних ситуацій і захисту населення у 1987 р. прибуло 5473 потерпілих, з них дорослих 3851 і дітей 1622. Протягом 25 років контингенти потерпілих змінювалися за рахунок демографічних процесів міграції. Станом на

1 січня 2013 р. в області на обліку було 6287 потерпілих. З них – 1316 дітей.

Усі контингенти потерпілих були оглянуті медичною комісією обласного реєстру, обліку і лікування. У 1998 р. вперше була складена структура поширеності захворювань за класами Міжнародної класифікації хвороб (МКХ-10).

Таблиця 2

Порівняльна оцінка первинної захворюваності Чорнобильських контингентів Миколаївської області з 1994 до 2013 рр.

№	Класи окремих хвороб	На 10000 контингентів			
		1994 р.	2007 р.	2012 р.	2013 р.
	Усі хвороби, в тому числі:	3436,2	5421,2	5424,3	5741,0
1.	Інфекційні та паразитарні хвороби	66,6	58,0	60,0	167,4
2.	Новоутворення	27,4	73,4	111,5	103,3
3.	Хвороби крові, кровотворних органів та окремі порушення з залученням імунної системи	31,0	22,4	22,7	31,5
4.	Хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	37,7	211,3	250,5	144,9
5.	Розлади психіки і поведінки	76,6	35,8	22,7	43,6
6.	Хвороби нервової системи	456,3	313,3	204,4	189,9
7.	Хвороби системи кровообігу	399,2	670,4	923,4	601,1
8.	Хвороби органів дихання	1141,6	2502,6	2209,1	1819,1
9.	Хвороби органів травлення	331,0	476,5	693,5	280,3
10.	Хвороби шкіри та підшкірної клітковини	380,1	100,6	132,5	335,3
11.	Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини	361,9	324,7	451,3	309,3
12.	Хвороби сечостатевої системи	165,3	204,7	327,1	467,1
13.	Вроджені аномалії	5,9	3,4	–	1,1
14.	Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин	185,1	182,5	168,4	542,8

Порівняльна оцінка первинної захворюваності чорнобильських контингентів Миколаївської області з 1994 до 2013 рр. дає підстави зробити висновок, що за остання 19 років різко змінилась структура захворювань. Мали тенденцію зниження показники розладів психіки і поведінки, захворювань нервової системи і органів чуття, захворювань шкіри і підшкірної клітковини, хвороб кістково-м'язової системи і сполучної тканини, уроджених аномалій. Разом із цим при загальному зростанні первинної захворюваності, захворюваність в класах хвороб ендокринної системи, хвороб системи кровообігу, органів дихання, захворювань сечостатевої системи зросла в 1,6 рази.

Клас інфекційних і паразитарних хвороб цілком залежав від епідеміологічної ситуації в області. Основна кількість інфекційних захворювань приходилась на повітряно-крапельні інфекції, гострі шлунково-кишкові інфекції та вірусний гепатит.

Клас новоутворень зріс по області в 3,9 рази, серед яких 51 % склали злоякісні новоутворення. На першому місці були злоякісні новоутворення органів травлення (10,2 %), потім органів дихання і щитовидної залози.

Хвороби крові, кровотворних органів і окремих порушень із залученням імунного механізму поступово зменшувалися у кількості захворювань за рахунок залізодефіцитних анемії.

Хвороби ендокринної системи, розлади харчування, порушення обміну речовин в порівнянні з 1994 р. зросли в 3,8 рази. Чисельність захворювань встановлених вперше в житті, досягла 8,1 %. В структурі хвороб ендокринної системи хвороби щитовидної залози завжди були на першому місці і складали 70,5 % усіх захворювань цього класу хвороб і були пов'язані з йодною недостатністю. Із загальної кількості хвороб ендокринної системи цукровий діабет коливався постійно в межах 14,0–15,0 %.

Розлади психіки і поведінки дорослих та підлітків зменшились у 1,6 рази в основному за рахунок розладів неспсихотичного характеру. Обстеження контингентів за станом психічного здоров'я показали порушення врівноваження організму із зовнішнім середовищем, вразі чого виникли розлади психіки і поведінки, як прояв взаємодії організму з раптовою сукупністю різних патогенних чинників. У виникненні розладів психіки і поведінки велике значення мали як чинники зовнішнього середовища, що діяли на організм, так і функціональний стан організму, що визначалося спадковістю, конституційними та типологічними його особливостями. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції перетворилась на психотравмуючий фактор, дія якого на стан соматичного і психічного здоров'я проявлялась перш за все у вигляді психосоматичних розладів і хвороб.

Хвороби нервової системи і органів чуття з року в рік зростали як за чисельністю загальної кількості захворювань, так і за чисельністю захворювань, встановлених вперше в житті. Спостерігались функціональні зміни в центральній нервовій системі, особливо була чутлива до іонізуючої радіації кора головного мозку, вегетативні центри, гіпоталамус, спинний мозок, зорові та вестибулярні аналізатори.

Хвороби системи кровообігу, за наявності значної кількості хворих, мали хвилеподібний характер, підвищуючись в періоди спалаху грипу.

Клас хвороб органів дихання зріс у 1,5 рази за рахунок бронхіту (27 %), фарингіту, назофарингіту та синуситу (13,3 %), бронхіальної астми (1,5 %), пневмоній (0,7 %).

Хвороби органів травлення зросли в 2 рази за рахунок захворювань печінки, жовчного міхура, які складали 51,8 % усіх захворювань органів травлення. На другому місці були гастрит і дуоденіт, потім хвороби підшлункової залози, виразки шлунку і 12-ти-

палої кишки, жовчо-кам'яна хвороба, хронічний гепатит, цироз печінки.

Хвороби кістково-м'язової системи та сполучної тканини зросли за рахунок запальних процесів суглобів, остеохондрозу та порушень щільності структури кісток.

У класі хвороб сечостатевої системи, які зросли в 2,8 рази, структура захворювань залежала від віку і статі. На першому місці були хвороби нирок.

Травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин порівняно з 1994 р. виросли в 2,9 рази за рахунок дорожно-транспортних пригод та побутових причин.

За 25 років після аварії на ЧАЕС первинна захворюваність потерпілих контингентів, що прибули в Миколаївську область, зменшилась в 1,6 рази. При змінах у структурі класів захворювань протягом 20 років накопичувалась значна кількість хронічних захворювань, які нерідко призводили до інвалідності і, навіть, смерті.

Серед усіх класів хвороб до інвалідності потерпілих контингентів області (7,2 % інвалідів) призвели хвороби системи кровообігу, злоякісні новоутворення, хвороби органів травлення, органів дихання і хвороби ендокринної системи.

Показники смертності серед потерпілих внаслідок аварії на ЧАЕС протягом 25 років коливались в межах 8,0–8,3 на 1000 померлих контингентів. Серед причин смерті частіше були хвороби серцево-судинної системи, злоякісні новоутворення, травми, хвороби органів травлення, дихання, нервової системи.

Висновки.

1. У перше десятиріччя після аварії на Чорнобильській АЕС стан здоров'я контингентів значно погіршився за рахунок погіршення соціально-економічних умов, впливу негативних факторів зовнішнього середовища.

2. Проведені державою заходи щодо соціального і медичного захисту потерпілих контингентів дають можливість забезпечити повноцінне медичне і соціальне обслуговування, що мало вплив на зміни захворюваності в структурі Міжнародної кваліфікації хвороб.

3. Аналіз первинної захворюваності серед потерпілих і непотерпілих контингентів дає підстави стверджувати про негативний вплив радіонуклідів на організм людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». – 1991 р.
2. Коваленко В. М. Проблеми здоров'я та оптимізації медичної допомоги населенню України / В. М. Коваленко, Б. П. Криштопа, В. М. Корнацький. – К., 2002.
3. 15 років Чорнобильської катастрофи. Досвід, подолання. Чорнобильінтерінформ. – К., 2001. – С. 1–3.
4. Бородай Г. Г. Досвід довгострокового моніторингу здоров'я населення, яке зазнало радіоактивного впливу внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС / Г. Г. Бородай, А. А. Гасанов // Мат. второй Международной конференции «Отдельные медицинские исследования Чернобыльской катастрофы». 1998, 1–6 июля 1998 г. – 498 с.
5. Прокопенко Н. О. Захворюваність населення, що мешкає на забруднених радіонуклідами територіях (соціальні і гігієнічні фактори ризику) / Н. О. Прокопенко, В. А. Прилипко // Довкілля і здоров'я. – 2009. – № 1. – С. 27–30.
6. Показники здоров'я та надання медичної допомоги потерпілим від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС за 1998 р. – К. : ТехМедЕкол. 1999, ч. II, 259 с.
7. Показники здоров'я постраждалих в результаті аварії на Чорнобильській АЕС за 1993–1994 рр. – К., 1996. – 438 с.

Кисельов А. Ф., Николаевский национальный университет В. О. Сухомлинского, г. Николаев, Украина
Зюзин В. А., Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, г. Николаев, Украина
Руденко А. А., Николаевский национальный университет В. О. Сухомлинского, г. Николаев, Украина
Пархоменко О. А., Николаевский национальный университет В. О. Сухомлинского, г. Николаев, Украина

ХАРАКТЕРИСТИКА КЛАСОВ ЗАБОЛЕВАНИЙ ЧЕРНОБЫЛЬСКИХ КОНТИНГЕНТОВ В НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ В ДИНАМИКЕ

Изучена заболеваемость Чернобыльских контингентов, которые находятся на учете в лечебно-профилактических учреждениях Николаевской области за период от 1998 до 2013 годов. Проведен анализ изменений в структуре заболеваемости, инвалидности смертности.

Ключевые слова: Чернобыльская авария; заболеваемость; потерпевшие контингенты.

Kiselov A. F., Mykolaiv national university of V. O. Sukhomlinsky, Mykolaiv, Ukraine;

Zuzin V. A., Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolaiv, Ukraine;

Rudenko A. A., Mykolaiv national university of V. O. Sukhomlinsky, Mykolaiv, Ukraine;

Parchomenko O. F., Mykolaiv national university of V. O. Sukhomlinsky, Mykolaiv, Ukraine

CHARACTERISTIC CLASSES OF DISEASES CHERNOBYL CONTINGENTS IN MYKOLAIV REGION IN DYNAMICS

The article deals with the analysis of diseases of the Chernobyl contingents the are registered in medical and preventive centers of the Mykolaiv region in the period from 1998 to 2013. The article is devoted to the analysts of changes in the structure of disease incidence, invalidity and death rate.

Key words: Chernobyl accident; disease incidence; injured contingents.

Рецензенти: **Катрушов О. В.**, д-р мед. наук, професор
Васильов К. К., д-р мед. наук, професор

© Кисельов А. Ф., Зюзин В. О.,
Руденко А. О., Пархоменко О. О., 2015

Дата надходження статті до редколегії 01.03.2015